

האר"י הקדוש

רבי יצחק לוריא, והניצוצות שבכל מקום

יש צדיקים שחיו שנים רבות ובנו בית מדרש לאט לאט, דור אחר דור. והיה צדיק אחד שחי שלושים ושמונה שנים בלבד, לימד בצפת פחות משנתיים, וכתב בעצמו כמעט כלום. ובכל זאת, מאז ימיו ועד היום, כל מי שלומד קבלה, כל מי שמתפלל בכוונה, וכל מי ששר זמירות בשולחן השבת, הולך בדרך שהוא סלל. זה האר"י הקדוש, האלוקי רבי יצחק לוריא.

תלמידו הגדול, רבי חיים ויטאל, כתב עליו שדברים כאלה "לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ מימי רשב"י עליו השלום ועד הנה". וכמו שרבי שמעון בר יוחאי פתח את שער הזוהר, האר"י הוא שפתח את השער אל תוך הזוהר.

ילד יתום בירושלים

רבי יצחק נולד בירושלים בשנת ה'רצ"ד (1534). אביו, רבי שלמה לוריא, היה ממשפחת הרבנים האשכנזית המיוחסת, ואמו הייתה ממשפחה ספרדית. כבר בהולדתו התחברו בו שני חלקי עם ישראל.

כשהיה הילד כבן שמונה, נפטר אביו. אמו נשארה אלמנה עם יתום קטן, וניסתה בכל כוחה להסתדר לבד, בלי לקבל צדקה מאיש. רק כשלא הייתה ברירה, ירדה עם בנה למצרים, אל אחיה רבי מרדכי פרנסיס, שהיה אדם אמיד. הדוד גידל את הילד בביתו, ולימים נתן לו את בתו לאישה.

כשאנחנו חושבים על האר"י, אנחנו רואים אור גדול. אבל לפני האור היה ילד יתום, ואמא אלמנה שהלכה בכבוד בדרך קשה. הקב"ה מכין את הגדולים ביותר דווקא בבתים שידעו צער.

שנות ההכנה במצרים

במצרים למד האר"י אצל גדולי הדור. רבו היה רבי בצלאל אשכנזי, בעל "שיטה מקובצת", ויחד איתו למד גם אצל הרדב"ז, רבה הגדול של מצרים. הוא נודע כגאון בתורת הנגלה, בגמרא ובפוסקים.

ולא היה איש מנותק מן העולם. לפי תעודות שנמצאו בגניזת קהיר, התפרנס האר"י מסחר בתבלינים ובתבואה, ככל אדם. ביום עסק במסחר בכבוד, ולבו היה כולו בתורה.

כשנתיים אחרי חתונתו הגיע לידו ספר של קבלה, והוא התחיל לעסוק בחכמה הזאת. מכאן התחילו שנים של התבודדות, לימוד ופרישות. כמה שנים נמשכה התקופה הזאת, המסורות חלוקות. אבל רבי חיים ויטאל מעיד מה הייתה תוצאתה: בזכות החסידות, הפרישות והקדושה שלו, זכה האר"י לגילוי אליהו הנביא, "שהיה נגלה אליו תמיד ומדבר עמו פה אל פה, ולמדו זאת החכמה".

כסא אליהו בבית הכנסת האר"י האשכנזי בצפת

הדרך לצפת, בשביל תלמיד אחד

ואז נאמר לאר"י מן השמיים לעלות לארץ ישראל, להתיישב בצפת, וללמד שם את רבי חיים ויטאל.

תחשבו על זה. איש קדוש, שאליו הנביא מלמד אותו, עוזב את ביתו, את פרנסתו ואת מצרים, ולוקח את אשתו ואת שתי בנותיו לדרך רחוקה. וכל זה בשביל תלמיד אחד שמחכה לו בצפת, ושעדיין אינו יודע שהוא מחכה.

בשנת ה'ש"ל (1570) הגיע האר"י לצפת. הוא הכיר כבר את ספריו של הרמ"ק וראה בו את רבו, אבל הרמ"ק כבר היה חולה, ונסתלק זמן קצר אחר כך. בשנה הראשונה מסר האר"י מתורתו לכמה מחכמי צפת, ואחר כך פגש את רבי חיים ויטאל, והעמיד אותו לתלמידו הגדול. מה שלימד אותו ביחידות הפך ליסוד של כל כתבי האר"י.

מה ראו עיני התלמיד

רבי חיים ויטאל לא היה אדם שמגזים. הוא היה גאון ומקובל בעצמו, תלמיד של הרמ"ק. ובכל זאת, כשבא לתאר את רבו בהקדמה לספר עץ חיים, הוא כותב דברים שקשה לקרוא בלי להתרגש:

"מלא תורה כרמון, במקרא במשנה בתלמוד בפלפול במדרשים והגדות, במעשה בראשית במעשה מרכבה, בקי בשיחת אילנות בשיחת עופות בשיחת מלאכים, מכיר בחכמת הפרצוף... יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאו מן הכח אל הפועל"

רבי חיים ויטאל, הקדמה לשער ההקדמות

והוא ממשיך ומעיד שהאר"י ידע את סוד הגלגולים, מאיזה שורש באה כל נשמה, ושהיה "מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים, ומתעסק עמהם בחכמת האמת". ומסיים: "ועיני ראו ולא זר".

ויש שם משפט אחד שחשוב לא פחות. רבי חיים מדגיש שכל זה לא בא לרבו על ידי שימוש בקבלה מעשית, שיש בה איסור גדול, אלא "מעצמו, על ידי חסידותו ופרישותו". כלומר, הדרך אל האור הזו עוברת רק בתורה, בקדושה ובמידות טובות.

מה חידש

החידוש של האר"י היה כל כך גדול, שמקובלים מחלקים את תולדות הקבלה לשניים: מה שלפני האר"י ומה שאחריו. ומובא בשם הגר"א, "במקום שמסתיימת קבלת הרמ"ק, מתחילה קבלת האריז"ל".

בלשון פשוטה, האר"י לימד שסיפור הבריאה הוא סיפור של אהבה ושל תיקון:

◆ הצמצום

לפני הבריאה, האור האלוקי מילא הכל. כדי שיהיה מקום לעולם ולאדם, הקב"ה כביכול "צמצם" את אורו ופינה מקום. זו אהבה של מי שנותן לאחר מקום להיות. כמו הורה שמצמצם את עצמו כדי שילדו יוכל לגדול.

◆ שבירת הכלים

האור שנשפך אל העולמות היה גדול מן הכלים שקיבלו אותו, והכלים נשברו. ניצוצות של קדושה נפלו ונפזרו בכל מקום, גם במקומות הנמוכים ביותר.

◆ התיקון

ומכאן תפקידו של כל יהודי: לאסוף את הניצוצות ולהעלות אותם. כל מצווה, כל ברכה, כל מעשה טוב, מרים עוד ניצוץ אל מקומו. ולכן אין בעולם מקום ריק מקדושה, ואין יהודי שאין לו תפקיד בתיקון העולם.

ועל היסוד הזה בנה האר"י את סדר הפרצופים והעולמות, את תורת הגלגולים, ואת הכוונות של כל תפילה ושל כל מצווה.

הספרים

האר"י עצמו כתב מעט מאוד. רוב תורתו נמסרה בעל פה, ורבי חיים ויטאל כתב וערך אותה במשך יותר מעשרים שנה. אלה הספרים העיקריים שבהם נמצאת תורת האר"י:

עץ חיים

היסוד של כל קבלת האר"י

הספר המרכזי, שבו מתואר כל סדר האצילות:
הצמצום, שבירת הכלים, הפרצופים והעולמות. רבי
חיים ויטאל ערך אותו מתוך מה ששמע מפי רבו, וכל
הלומדים בדרך האר"י מתחילים ממנו.

שמונה שערים

כל תורת האר"י בסדר

הסדרה שהשלים בנו של רבי חיים, רבי שמואל ויטאל:
שער ההקדמות, שער מאמרי רשב"י, שער מאמרי
רז"ל, שער הפסוקים, שער המצוות, שער הכוונות, שער
רוח הקודש ושער הגלגולים.

שער הכוונות

הכוונות של התפילה ושל המועדים

אחד משמונת השערים, שבו מבוארות הכוונות של כל
התפילות, של השבת ושל כל המועדים. באתר שלנו יש
סדרה שלמה של דרושים מתוכו, על השבת ועל כל חגי
השנה.

שער הגלגולים

סוד הנשמות

מאין באה כל נשמה, למה היא חוזרת לעולם, ומה
התיקון שלה. השער שבו גילה האר"י את סוד הגלגולים.

פרי עץ חיים

התפילה והמצוות, בעריכה נוספת

עריכה של הכוונות שעשה רבי מאיר פופרש. בבתי
המדרש באירופה, הן של החסידים והן של תלמידי
הגר"א, זה היה הספר שממנו למדו את כוונות האר"י.

זמירות השבת

מה שכתב האר"י בידו

שלושה פיוטים בארמית, אחד לכל סעודה של שבת:
"אזמר בשבחין" לליל שבת, "אסדר לסעודתא" לבוקר,
ו"בני היכלא" לסעודה שלישית. ובראשי השורות רמז
האר"י את שמו.

ויש סיפור מופלא על הכתבים האלה. רבי חיים ויטאל שמר אותם בסוד שנים רבות, כי סבר שעדיין לא הגיע הזמן
לגלותם. פעם אחת חלה קשה ושכב שנה שלמה בלי הכרה. באותה שעה הוציאו מן הכתבים שש מאות דפים,

ומאה סופרים ישבו שלושה ימים והעתיקו אותם. ומיד כשהסתיימה ההעתקה, התעורר רבי חיים וחזר לבריאותו. כך התחילה תורת האר"י להתפרסם בין חכמי ארץ ישראל.

שיטתו בעבודת ה'

◆ אהבת ישראל לפני כל תפילה

מכל הכוונות העמוקות שלימד האר"י, הכוונה הראשונה היא הפשוטה ביותר. קודם כל תפילה, יקבל עליו האדם את מצוות "ואהבת לרעך כמוך", ויכוון לאהוב כל אחד מישראל כנפשו. עד היום, בסידורים רבים, לפני התפילה כתוב: "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, והריני אוהב כל אחד מבני ישראל כנפשי".

זה האר"י. מי שידע את סודות כל העולמות העליונים, לימד שהשער אל התפילה הוא אהבה לכל יהודי. אי אפשר לעמוד לפני המלך כשהלב סגור בפני ילדיו.

◆ שמחה של מצווה

האר"י לימד שהכוונה של כל מצווה מגיעה עד לעולמות העליונים. ולכן מצווה צריכה להיעשות בשמחה ובאהבה, כי כל מעשה קטן של יהודי מתקן עולמות.

◆ השבת

השבת הייתה אצלו כמו כלה שבאה לבית. הוא יצא לקבל אותה בשדה, ושר לה זמירות שחיבר בעצמו. הזמירות שלו נשמעות עד היום בשולחנות השבת של עם ישראל בכל העולם.

הסתלקותו

האר"י הקדוש נסתלק בה' באב ה'של"ב (1572), במגפה הגדולה שפקדה אז את הגליל. הוא היה בן שלושים ושמונה שנים, ופחות משנתיים לימד בצפת.

הוא נקבר בבית הקברות העתיק בצפת, בסמוך לרבו הרמ"ק, ולצד רבי שלמה אלקבץ ועוד מצדיקי צפת.

ציון האר"י הקדוש בצפת. בתחתית התמונה, משמאל, ציון רבו הרמ"ק

יש בתמונה הזאת משהו שנוגע ללב. הרב והתלמיד, שנפגשו בעולם הזה רק לזמן קצר, שוכנים עכשיו זה ליד זה לעולמים. ויום ההילולא, ה' באב, חל ארבעה ימים לפני תשעה באב. האר"י, שכל תורתו עוסקת באיסוף הניצוצות ובתיקון השבר, נסתלק בדיוק בימים שבהם עם ישראל בוכה על השבר הגדול של החורבן.

מה הוא משאיר לנו

האר"י לימד שהעולם מלא ניצוצות של קדושה, ושכל אחד מאיתנו נשלח לכאן כדי לאסוף אותם. אין מקום נמוך מדי, ואין יהודי פשוט מדי. כל ברכה, כל מצווה וכל מילה טובה מרימות ניצוץ.

הוא לימד שהשער אל התפילה הוא אהבת ישראל. ולימד שאפשר לחיות שלושים ושמונה שנים, וללמד שנתיים, ולהאיר לכל הדורות, אם כל רגע מלא קדושה.

ובכולל חצות שלנו, ללימוד תורת האר"י הקדוש, אנחנו ממשיכים לאסוף את הניצוצות שהוא לימד אותנו לחפש.

זכותו של האר"י הקדוש תגן עלינו ועל כל עם ישראל, ונזכה לראות בתיקון השלם, בגאולה השלמה, במהרה בימינו, אמן.

רבי חיים ויטאל, הקדמה לשער ההקדמות (עץ חיים); שמונה שערים; שער הכוונות; שער הגלגולים; פרי עץ חיים; זמירות האר"י לשבת (אזמר בשבחין, אסדר לסעודתא, בני היכלא); סידור, לפני התפילה (קבלת מצוות ואהבת לרעך כמוך, בשם האר"י).

קרדיט תמונות: בית הכנסת האר"י האשכנזי בצפת, צילום Roy Lindman, ברישיון CC BY-SA 3.0. כסא אליהו, צילום Djampa, ברישיון CC BY-SA 4.0. צילון האר"י, צילום אריאל פלמון, ברישיון CC BY 3.0. כולן דרך Wikimedia Commons.

המימד הנוסף • הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 • ravbiton.com • לפניה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה